

معرفی داروی ترکیبی رامک؛ ساخت و اثرات بالینی آن

مجید امتیازی^{الف}، فاطمه رضایت^{ب*}

^{الف} استادیار طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی اردکان، یزد، ایران

^ب دستیار تخصصی طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، اردکان، یزد، ایران

چکیده

سابقه و هدف: رامک از جمله داروهای ترکیبی است و اثرات مثبت درمانی آن قرن‌هاست که مورد تأیید اطباء و پزشکان بوده است و چون در ساخت و موارد معرف آن، سوابق متعدد و مختلفی وجود است، لذا این تحقیق در واقع معرفی مجدد این دارو را در یک نگاه گزارش کرده است. **مواد و روش‌ها:** تحقیق با مطالعه کتابخانه‌ای انجام گرفت. با مطالعه تعداد ۱۷ منبع از منابع طب و داروسازی سنتی ایران، روش‌های ساخت و اثرات بالینی این دارو مشخص و ارائه شد، مخصوصاً ترکیبات، اوزان دارو، روش‌های ساخت و همچنین تأثیرات بالینی مقایسه شده و رایج‌ترین و معتبرترین نسخه رامک و طرز تهیه آن مشخص شده است. **بحث و نتیجه‌گیری:** به نظر می‌رسد که رامک ترکیب آزموده و مؤثری داشته است و پیشنهاد می‌شود که با طراحی کارآزمایی بالینی اثرات بالینی آن مشخص شود. **کلید واژه‌ها:** طب سنتی ایران، داروی مرکب، داروی رامک.

تاریخ دریافت: مرداد ۹۴

تاریخ پذیرش: خرداد ۹۵

مقدمه:

برای درمان روانی شکم به سفوفی اشاره شده که در اسهال و یبوست متناوب مزمن مفید است که ترکیب آن شامل: جلنار، بلوط، سماق، دانه مورد، قسط، رامک، عود، مصطکی، صمغ، طین، زیبیب و خرنوب است (۴). «رامک» در ترکیب نسخه‌های مربوط به بیماری‌های مختلف روده و امعاء، افراط طمث، قروح و جراحات رحم، نتورحم، بدبویی دهان، خونریزی بینی، ادرار خونی و غیره به چشم می‌خورد (۲ و ۳ و ۴).

«رامک»: قرصی است که از دوشاب و مازو یا خرما می‌سازند و مزاج سرد و خشک دارد (۵). «رامک» از ادویه مرکبه و از ترکیب‌های جالینوس است؛ قرصی که در قدیم از بلخ می‌ساختند، ولی در این زمان از مازو و دوشاب خرما ترتیب می‌دهند (۱). «رامک» از امله مقشرو مازوی سبز، غوره خرما، پوست انار و غیره تشکیل شده است (۶). در کتب مختلف به ترکیب‌های متفاوتی از «رامک» برخورد می‌کنیم.

در این مطالعه بر آن شدیم تا با بررسی متون و مقایسه ترکیب‌های مختلف ارائه شده برای داروی «رامک»، بهترین

در طب سنتی ایرانی داروهای مرکب فراوانی استفاده می‌شوند. یکی از این داروهای مرکب «رامک» نام دارد. «رامک» را رام‌انگیز نیز می‌گویند، یعنی دارویی که نشاط و شادی ایجاد می‌کند (۱). داروی «رامک» در درمان طیف گسترده‌ای از علائم و بیماری‌ها به تنهایی یا در ترکیب با ادویه دیگر به کار می‌رود. آن را در پزشکی به عنوان داروی قابض و بندآورنده اسهال و دیگر ناخوشی‌ها به کار می‌برند (۱). در ضعف معده ناشی از سوءمزاج سرد و تر معده، داروی «رامک» همراه عود و صندل و کندر و مصطکی روی معده ضمامد می‌شود (۲ و ۳). برای تقویت معده لخلخه ساءصبر، گلاب، آب سیب و به، صندل سرخ و سفید، زعفران، کافور، لادن، گلنار، رامک، عود و سک توصیه شده است (۴). در اسهالی که سبب آن رطوبتی لزج باشد که مدفوع را بلغزند، «رامک» و سعد و مصطکی و تخم کرفس توصیه می‌شود (۲).

فرمول که اجزاء آن در دسترس بوده و قابلیت تهیه را داشته باشد، مشخص کنیم و افعال و خواص آن را از منابع مختلف استخراج کنیم.

مواد و روش‌ها:

این بررسی یک مطالعه کتابخانه‌ای است که با بررسی متون طب سنتی ایرانی اجزاء، روش ساخت، افعال و خواص داروی ترکیبی «رامک» با جستجو در نرم‌افزار نور، استخراج شده و اطلاعات به دست آمده با یکدیگر مقایسه شده است. با جستجو در این نرم‌افزار، ترکیب، روش ساخت، افعال و خواص داروی «رامک» از هفده کتاب به شرح زیر استخراج شد:

۱. الابنیه عن حقایق الادویه
۲. تحفه المومن
۳. مخزن الادویه
۴. خلاصه الحکمه
۵. قرابادین کبیر
۶. منهاج البیان فی مایستعمله الانسان
۷. منهاج الدکان و دستور الاعیان
۸. مختارات فی طب
۹. ریاض الادویه
۱۰. تذکره اولی الالباب
۱۱. جامع المفردات
۱۲. قانون
۱۳. الصیدنه فی طب
۱۴. یادگار
۱۵. المعتمد فی الادویه المفرده
۱۶. بحر الجواهر
۱۷. اختیارات بدیعی

سپس اطلاعات به دست آمده در جدول‌هایی دسته‌بندی و مقایسه شد.

یافته‌ها:

نسخه‌های متعدد داروی مرکب «رامک» در مجموعه با ارزش کتب طب سنتی ایرانی بررسی شد. در این میان مجموعه ۲۲ نسخه از ۱۸ کتاب به دست آمد. از مجموع این ۲۲ نسخه، صرف‌نظر از اوزان اجزای موجود در داروی «رامک»، ۱۰ نسخه دارای ترکیب مشابه بودند.

این نسخ مربوط به کتاب‌های: الابنیه عن حقایق الادویه، تحفه المومن، مخزن الادویه، خلاصه الحکمه، قرابادین کبیر، منهاج البیان فی مایستعمله الانسان، منهاج الدکان و دستور الاعیان، مختارات فی طب، ریاض الادویه و تذکره اولی الالباب است (۷، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۹، ۱۵). این نسخ به تفکیک اوزان در جدول شماره ۱ آمده است.

در بین این ۱۰ نسخه یک گروه چهارتایی و یک گروه دوتایی ترکیب وزنی مشابه داشتند (جدول شماره ۱). در دو نسخه هم اوزان ترکیب، اصلاً ذکر نشده و دو نسخه با اوزان متفاوت دیده شد (جدول شماره ۱).

از بین این ۲۲ نسخه، ۲ نسخه از کتاب قانون و الصیدنه فی طب، ترکیب داروی «رامک» را مازو و شیرۀ خرما ذکر کرده‌اند و البته اوزان آن مشخص نشده است (۴ و ۱) و (جدول شماره ۲)، ۶ نسخه از میان این ۲۲ نسخه هم ترکیب داروی «رامک» را مازو و بلخ (غوره خرما) دانسته‌اند که اوزان آن مشخص نشده است. این ۶ نسخه از کتاب‌های جامع المفردات، منهاج الدکان و دستور الاعیان، یادگار، معتمد فی الادویه المفرده، بحر الجواهر و اختیارات بدیعی است (۱۱، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰) و (جدول شماره ۲).

دو نسخه از بین ۲۲ نسخه که در کتاب قرابادین کبیر و تحفه المومن آورده شده است به ترکیب مازو، پوست انار، صمغ عربی، زاج و عسل یا دوشاب، آمله اضافه کرده‌اند این دو ترکیب وزنی مشابهی دارند (۶ و ۱۰) و (جدول شماره ۳).

یک نسخه در کتاب المغنی فی طب، ترکیب «رامک» را مازو، آمله و زبیب معرفی کرده است (۲۱) و یک نسخه نیز به ترکیب مازو، پوست انار، زاج سیاه، صمغ عربی و عسل، آب مورد نیز اضافه کرده که این نسخه مربوط به کتاب قرابادین کبیر است (۱۰) و (جدول شماره ۳).

با توجه به اطلاعات فوق می‌توان گفت؛ نسخه‌ای که شامل ترکیبات مازو، پوست انار، صمغ و عسل یا دوشاب است پرتکرارترین نسخه بوده و اوزان آن هم حداقل در چهار نسخه باهم برابری دارد. همچنین روش ساخت آن نیز به‌طور دقیق ذکر شده است که می‌تواند قابل استنادترین نسخه برای تهیه داروی «رامک» باشد.

از لحاظ میزان مصرف، قدر شربت دارو در اکثر منابع یک مثقال عنوان شده و از لحاظ عوارض جانبی منفی داروی «رامک» مضر مئانه معرفی شده و مصلح آن عسل است (۱۸،۱۵،۱۳،۱۱،۱۰).

از لحاظ افعال و خواص داروی «رامک» در کتب و نسخ بررسی شده، افعال متعدد و متفاوتی برای آن ذکر شده است (جدول ۴ الی ۶). براساس نتایج به‌دست آمده بیشترین افعال و خواصی که به آن نسبت داده شده «رامک»؛ قابض و لطیف و مانع انصباب مواد بوده و مسکن حرارت است (جدول شماره ۴). مصرف آن خصوصاً با آب مورد، مقوی معده است. جهت درمان ذرب، خصوصاً به‌صورت ضماد مفید و همچنین مقوی جگر است (جدول شماره ۵). افعال متعدد دیگری چون؛ مانع اسهال دموی و نزف الدم، درمان سرفه و درد سینه، برطرف‌کننده بوی عرق بدن، از بین برنده شپش، مقوی لثه و قاطع خونریزی آن، درمان درد مفاصل و نقرس، مقوی پوست، خشک‌کننده قروح، مانع اورام و استسقا به این دارو نسبت داده شده است (جدول شماره ۵ و ۶).

از لحاظ روش‌های ساخت داروی ترکیبی «رامک» در کتب بررسی شده از ۲۲ نسخه به‌دست آمده تنها ۱۰ نسخه به روش تهیه دارو اشاره کرده‌اند. از بین این ۱۰ نسخه ۶ نسخه مربوط به کتب؛ تحفه‌المومنین، مخزن‌الادویه، خلاصه‌الحکمه، قرابادین کبیر، تذکره اولی‌الاباب و منهاج‌البیان فی مایستعمله الانسان، صرف‌نظر از تفاوت جزئی در اوزان که در جدول شماره ۱ ذکر شده، روش ساخت دارو را مشابه عنوان کرده‌اند.

بدین صورت که؛ مازو و پوست انار را دو تا سه روز در آب جوشانده و مرتب به هم می‌زنند تا خمیر یکدستی حاصل شود، سپس مواد را حل کرده و به ترکیب اضافه می‌کنند و با اضافه کردن عسل یا دوشاب، قرص می‌سازند و خشک کرده و در موقع لزوم استعمال می‌کنند (۱۵،۱۱،۱۰،۹،۸،۶).

دو نسخه نیز در کتاب قرابادین کبیر و تحفه‌المومنین بوده و اجزای مشابهی داشته است (جدول شماره ۳). برای تهیه دارو به فرمول ذکر شده در بالا آمله را هم اضافه می‌کنند و تا سه روز می‌پزند و بعد از اضافه کردن صمغ و عسل با روغن قرص‌ها را می‌سازند (۱۰ و ۶). یک نسخه نیز در کتاب قرابادین کبیر (جدول شماره ۳) عنوان کرده که؛ مازو، صمغ، پوست انار را کوفته و بیخته و به آب برگ مورد سرشته و از آن قرص می‌سازند (۱۰).

یک نسخه نیز در کتاب الصیدنه فی الطب، دستور تهیه «رامک» را بدین شرح آورده است؛ مازو را کوبیده و بریان کرده و معتدل می‌سوزانند، با آب خمیر کرده و دوشاب اضافه کنند و با آب گرم اجزاء را مخلوط کنند و با روغن یاسمین چرب کرده و قرص بسازند (۱).

جدول شماره ۱: رایج‌ترین فرمول رامک به تفکیک منبع، اجزاء و اوزان اجزاء (قسمت‌های هم‌رنگ دارای ترکیب وزنی یکسان می‌باشند)

کتاب	اجزاء	مازو	پوست انار	زاج سفید/سیاه	صمغ عربی/فارسی	عسل/دوشاب	بلح	آب مورد	آمله	زیب
	الابنیه عن حقایق الادویه	✓	✓	سیاه	✓	✓				
	تحفه‌المومن نسخه ۱	۱ جزء	۱/۲ جزء	۱/۴ جزء	۱/۴ جزء	۱، ۱/۲ جز	۱/۲ جزء+			
	مخزن‌الادویه	۱ جزء	۱/۲ جزء	۱/۴ جزء	۱/۴ جزء	۱، ۱/۲ جزء	۱/۲ جزء+			
	خلاصه‌الحکمه	۱ جزء	۱/۲ جزء	۱/۴ جزء	۱/۴ جزء	۱، ۱/۲ جزء	۱/۲ جزء+			
	قرابادین کبیر نسخه ۱	۱ من	۱ من	۱/۴ رطل سیاه	۱/۲ رطل فارسی	۳ رطل دوشاب				

کتاب	اجزاء	مازو	پوست انار	زاج سفید/سیاه	صمغ عربی/فارسی	عسل/دوشاب	بلح	آب مورد	آمله	زیب
منهاج البیان فی مایستعمله الانسان	۲ رطل	۱ رطل	۳ اوقیه	۱/۲ رطل عربی	۳ رطل					
منهاج الدکان و دستورالاعیان	۲ رطل	۱ رطل	۳ اوقیه	۱/۲ رطل عربی	۳ رطل					
مختارات فی الطب	۲ رطل	۱ رطل	۱/۴ رطل	۱/۲ رطل عربی	۳ رطل					
ریاض الادویه	✓	✓	✓	✓	✓					
تذکره اولی الالباب	۱ جزء	۱/۲ جزء	۱/۴ جزء	۱/۴ جزء	۳ جزء					

جدول شماره ۲: فرمول دیگر رامک به تفکیک منبع و اجزاء دارو

کتاب	اجزاء	مازو	پوست انار	زاج سفید/سیاه	صمغ عربی/فارسی	عسل/دوشاب	بلح	آب مورد	آمله
جامع المفردات	✓						✓		
قانون	✓					✓ دوشاب			
الصیدنه فی الطب	✓					✓ دوشاب			
منهاج الدکان و دستورالاعیان	✓						✓		
یادگار	✓						✓		
المعتمد فی الادویه المفرده	✓						✓		
بحر الجواهر	✓						✓		
اختیارات بدیعی	✓						✓		

جدول شماره ۳: فرمول های غیر رایج رامک به تفکیک منبع، اجزاء و اوزان دارو

کتاب	اجزاء	مازو	پوست انار	زاج سفید/سیاه	صمغ عربی/فارسی	عسل/دوشاب	بلح	آب مورد	آمله	زیب
المغنی فی الطب	✓								✓	✓
قرابادین کبیر نسخه ۲	✓		✓	✓ سیاه	✓ عربی	✓		✓		
قرابادین کبیر نسخه ۳	۲۰ مثقال	۱۰ مثقال	۵ درم سفید	۵ درم عربی	۶۰ مثقال	۱۰ مثقال			۴۰ مثقال	
تحفه المومن نسخه ۳	۱/۲ جزء	۱/۴ جزء	۱/۸ جزء سفید	۱/۸ جزء	۱/۲, ۱ جزء	۱/۴ جزء			۱ جزء	

جدول شماره ۴: افعال و خواص کلی داروی رامک به تفکیک منابع

کتاب	افعال و خواص	مسکن حرارت	مانع انصباب مواد	قابض	لطیف	مجفف
	الابنیه عن حقایق الادویه			✓	✓	
	تحفه المومن / نسخه ۱	✓	✓	✓	✓	✓
	مخزن الادویه	✓	✓	✓	✓	✓
	خلاصه الحکمه	✓	✓	✓	✓	✓
	قرا بادین کبیر / نسخه ۱	✓	✓	✓	✓	
	منهاج البیان فی ما يستعمله الانسان	✓	✓	✓	✓	
	منهاج الدکان و دستور الاعیان / نسخه ۱					
	مختارات فی الطب	✓	✓	✓	✓	
	ریاض الادویه			✓	✓	
	تذکره اولی الالباب					
	جامع المفردات			✓		
	قانون	✓	✓	✓	✓	
	الصیدنه فی الطب			✓		
	منهاج الدکان و دستور الاعیان / نسخه ۲					
	یادگار					
	المعتد فی الادویه المفرده	✓	✓	✓	✓	
	بحر الجواهر					
	اختیارات بدیعی					
	المغنی فی الطب					
	قرا بادین کبیر / نسخه ۲	✓	✓	✓	✓	
	قرا بادین کبیر / نسخه ۳	✓	✓	✓	✓	
	تحفه المومن / نسخه ۲	✓	✓	✓	✓	✓

جدول شماره ۵: افعال و خواص داروی رامک در سیستم گوارشی به تفکیک منابع

کتاب	افعال و خواص	مقوی معده	مقوی جگر	مقوی امعاء	یعقل بطن	مانع اسهال دموی و مزمن	مانع اورام و استسقا	مانع نزف الدم	درمان ذرب/به صورت ضماد	مقوی لثه و قاطع خونریزی آن	مانع بیرون زدگی مقعد/ به صورت طلا
	الابنیه عن حقایق الادویه	✓	✓		✓						
	تحفه المومن / نسخه ۱	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	مخزن الادویه	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	خلاصه الحکمه	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	قرا بادین کبیر / نسخه ۱		✓						✓		
	منهاج البیان فی ما يستعمله الانسان				✓				✓		

کتاب	افعال و خواص	مقوی معده	مقوی جگر	مقوی امعاء	يعقل بطن	مانع اسهال دموی و مزمن	مانع اورام و استسقا	مانع نزف الدم	درمان ذرب/به صورت ضماد	مقوی لته و قاطع خونریزی آن	مانع بیرون زدگی مقعد/ به صورت طلا
عنوان نشده											
	منهاج الدکان و دستورالاعیان/نسخه ۱				✓				✓		
	مختارات فی الطب										
	ریاض الادویه										
✓	تذکره اولی الالباب	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
	جامع المفردات										
	قانون	✓			✓			✓			
	الصیدنه فی الطب				✓						
عنوان نشده											
عنوان نشده											
عنوان نشده											
	یادگار										
	المعتمد فی الادویه المفرده	✓	✓	✓				✓			
عنوان نشده											
عنوان نشده											
عنوان نشده											
	قرابادین کبیر / نسخه ۲	✓	✓						✓		
	قرابادین کبیر / نسخه ۳		✓						✓		
✓	تحفه المومن / نسخه ۲	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

جدول شماره ۶: افعال و خواص مختلف داروی رامک به تفکیک منابع

منابع	افعال و خواص	سرفه	درد سینه	تجفیف قروح	مقوی پوست	حابس عرق	رفع بدبویی عرق	سیاه کننده مو همراه حنا	از بین برنده شپش	نقرس و درد مفاصل	سنگ شکن
	الابنیه عن حقایق الادویه										
	تحفه المومن / نسخه ۱	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	مخزن الادویه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	خلاصه الحکمه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	قرابادین کبیر / نسخه ۱										
	منهاج البیان فی ما يستعمله الانسان										
	منهاج الدکان و دستورالاعیان/نسخه ۱										

منابع	افعال و خواص	سرفه	دردسینه	تجفیف قروح	مقوی پوست	حابس عرق	رفع بدبویی عرق	سیاه کننده مو همراه حنا	از بین برنده شپش	نقرس و درد مفاصل	سنگ شکن
	مختارات فی الطب										
	ریاض الادویه										
	تذکره اولی الالباب	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
	جامع المفردات										
	قانون								✓		
	الصیdney فی الطب										
	منهاج الدکان و دستور الاعیان / نسخه ۲										
	یادگار										
	المعتمد فی الادویه المفرده										
	بحرالجمواهر										
	اختیارات بدیعی										
	المغنی فی الطب										
	قرا بادین کبیر / نسخه ۲										
	قرا بادین کبیر / نسخه ۳										
	تحفه المومن / نسخه ۲	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

بحث و نتیجه گیری:

این بررسی نشان داد که پرتکرارترین و قابل استنادترین نسخه از داروی ترکیبی «رامک» دارای ترکیبات؛ مازو، پوست انار، زاج سیاه و سپید، صمغ عربی و عسل یا دوشاب است (۶ تا ۱۵) که نسبت اوزان این اجزاء در ترکیب دارو به ترتیب؛ ۱ جزء مازو، ۱/۲ جزء پوست انار، ۱/۴ جزء زاج، ۱/۴ جزء صمغ عربی، ۱، ۱/۲ جزء عسل یا دوشاب است (۶، ۷، ۱۵). در برخی نسخه‌ها با اضافه کردن بلخ (خرمای نارس) به میزان ۱/۲ جزء به اجزای مذکور، نسخه را بی‌مانند دانسته‌اند (۶، ۹).

طرز تهیه دارو نیز با ترکیبات فوق به‌طور دقیق ذکر شده بدین صورت که از اجزاء دارو مازو و پوست انار سه روز در آب شیرین جوشانده و هم می‌زنند تا خمیر یکدستی حاصل شود، سپس صمغ و زاج را حل کرده و اضافه می‌کنند و با افزودن عسل یا دوشاب به آن قرص می‌سازند (۶، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵) و در مجموع ترکیبات دارویی فوق امروزه نیز در دسترس بوده و روش تهیه آن نیز قابلیت اجرا دارد.

افعال و خواص و کاربردهای متعدد و متنوعی برای داروی «رامک» در کتب عنوان شده است، اثرات قابض و لطیف بودن، مسکن حرارت و مانع انصباب مواد بودن دارو در اکثر کتب ذکر شده است (۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۸). اثر تقویت‌کنندگی معده، کبد و امعاء نیز از خواص دیگری است که برای رامک قائل هستند. این اثر به‌خصوص وقتی که دارو با آب برگ مورد نوشیده شود، قوی‌تر خواهد بود (۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۱۸).

به تأثیر داروی «رامک» در درمان ذرب، به‌خصوص به صورت ضماد موضعی نیز در کتب متعددی اشاره شده است (۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۵، ۱۸). تأثیر «رامک» در بستن شکم و برطرف کردن اسهال نیز به اثبات رسیده است (۱، ۷، ۱۱، ۱۳، ۱۵، ۱۸). «رامک» مانع نرف الدم (خونریزی) نیز است (۵، ۶، ۸، ۹، ۱۵). «رامک» در برطرف کردن اسهال دموی و مزمن مؤثر است (۶، ۸، ۹، ۱۵).

«رامک» تأثیرات متفاوتی بر روی اندام‌های مختلف بدن دارد، از جمله؛ جهت درمان سرفه و دردسینه، تقویت پوست، جلوگیری از تعریق زیاد و رفع بوی بد عرق، سیاه کننده مو در

با توجه به موارد اخیر به نظر می‌رسد داروی رامک می‌تواند اثرات ضدالتهابی و ضد میکروبی داشته باشد و بتوان از آن در درمان بیماری‌های التهابی و میکروبی، به‌خصوص در دستگاه گوارش، بهره برد.

در بحث قدر شربت یا همان دوز مجاز مصرف دارو تنها در شش کتاب به آن اشاره شده است که از این میان پنج منبع قدر شربت دارو را یک درهم یا مثقال عنوان کرده که معادل ۴/۵۴ گرم است (۱۸،۱۵،۱۳،۱۱،۱۰) و داروی رامک مضر ممانه بوده و مصلح آن عسل است (۱۰،۶،۱۸،۱۵،۱۳،۱۱) و کتاب تحفه‌المومن مقدار مصرف دارو را دو مثقال عنوان کرده که با توجه به موارد فوق می‌توان مقدار مصرف را همان یک مثقال معادل ۴/۵۴ گرم در نظر گرفت و در مصرف دارو سلامت ممانه را در نظر داشت و دارو را همراه عسل تجویز کرد. با توجه به اینکه داروی «رامک» از نسخ ترکیبی منسوب به جالینوس بوده (۱۵) و حکمای طب ایرانی از متقدمین و متأخرین به آن استناد کرده‌اند. به‌نظر می‌رسد این ترکیب، ترکیب آزموده شده و مؤثری است، لذا پیشنهاد می‌شود با طراحی کارآزمایی‌های بالینی تأثیرات مثبت این دارو ارزیابی شود.

مصرف همراه با حنا، از بین برنده شپش، مقوی لثه و قاطع خونریزی آن و طلای آن مانع بیرون‌زدگی مقعد است (۱۵،۹،۸،۶).

برخی منابع نیز برای «رامک» تأثیر در درمان نقرس و درد مفاصل قائل هستند (۹،۸،۶،۵). از بین منابع موجود تنها یک منبع «رامک» را دارای اثر سنگ‌شکنی و مانع اورام و استسقا دانسته است (۱۵).

با توجه به خواص قابض، لطیف، مسکن حرارت، مانع انصباب مواد بودن «رامک» و تأثیر آن در تقویت معده و امعاء و جلوگیری از نزف‌الدم و درمان ذرب، می‌تواند در درمان اسهال‌های خونی و موکوسی همراه با التهاب مؤثر باشد که پیشنهاد می‌شود با طراحی کارآزمایی‌های بالینی تأثیر دارو در این زمینه مورد آزمون قرار گیرد.

مازو از اجزای اصلی تشکیل‌دهنده داروی رامک است که در مطالعات اخیر اثرات ضدالتهابی آن به اثبات رسیده است (۲۲).

از اجزای دیگر داروی رامک پوست انار است که در مطالعات جدید اثرات آنتی‌اکسیدانی بسیار قوی برای آن قائل بوده و استفاده از آن برای غیرفعال کردن رادیکال‌های آزاد توصیه شده است (۲۳).

در مطالعه‌ای دیگر تأثیر کاهش‌دهنده مقاومت آنتی‌بیوتیکی عصاره پوست انار در درمان هلیکوباکتر پیلوری به اثبات رسیده است (۲۴).

References:

1. Aburayhan Biruni, Muhammad ibn Ahmad. "Alsidane fi Teb". Tehran.1383. P 535.
2. Jorjani, Esmaail ibn Hussain. "zakhire kharazmshahi". Ghom. 1391.2nd book. P 530-690.
3. Shah arzani, Mir Muhammad Akbar ibn Muhammad. "Teb Akbari" Cossection by Institue of natural medicine reduction, Ghom. 1387. Book 1st. p 629.
4. Ibsina;Hussein ibn abdollah."Ghanoon"Beirut 1426.4th book.p591
5. Ibsina, Hussein ibn Abdollah. "Ghanoon" Translate by sharafkandi, Abdorahman. Tehran. 1389. Second book. P 305.
6. Moemin, Muhammad Moemin ibn Zaman. "Tohfe al momen" Correction by instate of natural medicine reduction. 1390. The first book. P 424.
7. Heravi, Abo Mansur Muvafagh. "Al abniye An Haghayegh Al Adviyeh".correction by Bahmanyar Ahmad. Tehran University. 1346 . P 168.
8. Aghili, Muhammad Hussain. "Makhzan Al Adviyeh". correction by Shams Ardakani Muhammad. Tehran medicine University. 1390. P 407
9. Aghili, Muhammad Hussain." Khalasa Al Hekmah". Ghom. 1385. The third book. P 162.
10. Aghili, Muhammad Hussain."Gharabadin Kabir" .Tehran. P975.
11. Ibn Jazle, yahya ibn isa . " Menhaj al bayan fi ma yastamelho al inasn". Ghahere. 1431. P419.
12. Attar Esruili, Davood ibn abinasr. "Monhaj al dokan va dastor al ayan" Tehran. 1383. P84.
13. Baghdadi, Ali ibn Ahmad. "Mokhtarat fi teb" . heidarabad. 1362. 2nd book. P 178.
14. Yoosefi Haruni, Yusef ibn Muhammad. "Riaz al advia" correction by Nazari Muhammad. Tehran. 1391. P187.
15. Antaki, Davood ibn Omar. "Tazkarat olol albab" .Beiroot. P 182.
16. Ibn bitar, Abdolah ibn Ahmad. "Jame al mofradat al advie va alaghzie ". Beiroot. 1412. Third book. P 52.
17. Jorjani, Esmael ibn Hussain. "Yadegar" correction by Mohaghegh Mahdi. Tehran Institie of Islamic Istudy. 1381. P321.
18. Ghasan Torkamani, Malek zafar. "Al motamed fi advie al mofrad" correction by Damiati Muhammad omar. Beiroot. 1421. P136.
19. Haravi, Muhammad ibn Yoosef. "Bahr Al Javaher" correction bynatural teb reduction institute. Ghom. 1387. P 180.
20. Ansari shirazi, Ali ibn hosain. "Ekhtiyarat badiee" correction by Mir Muhammad tughhi. Tehran. 1371. P 228.
21. Ibn Hebatollah, saeid." Al moghani fi teb" correction byDaghagh Abdorahman. Beiroot. 1419. P 275.
22. Dchu,ba kovakcs.anti inflammatory activity of oak gall extract.archives internationals de pharmacodynamics.1977

۲۳. سرخوش علی، زمانی ذبیح اله، فتاحی مقدم محمدرضا: مروری بر خصوصیات دارویی و فارموکولوژیکی انار. نشریه گیاهان دارویی: ۱۳۸۶، شماره

۲۴ . صفاری محمد، صفاری محمود، ارج عباس. مقایسه اثر ضد میکروبی عصاره دانه و پوست انار و انتی بیوتیکهای رایج بر روی هلیکوباکتر پیلوری جدا شده از نمونه‌های بیوپسی بیماران مراجعه‌کننده به بیمارستان شهیدبهبشتی کاشان. دوماهنامه علمی پژوهشی فیض، ۱۳۹۲، دوره ۱۶، شماره ۵

Archive of SID